

Factsheet 2010-5

Recidive onder werkgestrafte jongeren

**Auteurs: D.L. Alberda, V.A.M. Drost,
B.S.J. Wartna**

Oktober 2010

In 2008 is een start gemaakt met het Programma Aanpak Jeugdcriminaliteit (Projectdirectie VbbV). Eén van de doelstellingen van het programma is het verlagen van de 7-jaars recidive met 10%. Men hoopt dit doel te bereiken door de persoonsgerichte aanpak binnen het Jeugdstrafrecht aan te scherpen en de effectiviteit van de opgelegde straffen te verhogen. Een jeugdige die over de schreef is gegaan, dient op een gepaste manier te worden bestraft. Maar naast dit algemene oogmerk staat in het Nederlandse jeugdstrafrecht de (her)opvoeding centraal. Door de gedragsproblematiek van de jeugdige justitiabelen aan te pakken moet worden voorkomen dat zij verder afglijden in de criminaliteit. Zo wordt gewerkt aan de gewenste reductie van de recidive.

Eén van de projecten van het Programma Aanpak Jeugdcriminaliteit is de 'Aanpak Recidive Werkstraffen Jeugd' (ARWJ). Dit project richt zich op jongeren die een werkstraf opgelegd kregen (Ministerie van

Justitie, 2010). Deze jongeren vormen circa 55% van de totale populatie van jeugdige justitiabelen. Vanwege het grote aandeel is de groep werkgestrafte jongeren speciaal van belang. Indien bij deze groep de recidive kan worden teruggebracht, komt het algemene doel om de (jeugd)criminaliteit terug te dringen snel dichterbij.

Om de aanpak van de recidive onder werkgestrafte jeugdigen nader te kunnen bepalen, heeft de directie Justitieel Jeugdbeleid het WODC gevraagd de bestaande recidivecijfers van deze groep uit te splitsen. Elk jaar wordt de recidive berekend van personen die in aanraking zijn gekomen met de Nederlandse justitie.¹ De cijfers worden gepubliceerd in REPRIS, een zoekpaneel dat toegankelijk is via de site van het WODC (www.wodc.nl/recidivemonitor). Zij hebben betrekking op een aantal vaste dadergroepen, waaronder werkgestrafte jeugdigen. In dit aanvullende onderzoek zal de recidive in deze groep verder worden uitgesplitst. Als bekend is hoe de recidive samenhangt met achtergrondkenmerken, zoals leeftijd, geboorteland of arrondissement, kunnen beleidsmaatregelen die men op dit vlak overweegt, scherper worden geformuleerd en is de kans op een succesvolle aanpak groter.

¹ De laatste factsheet met landelijke resultaten werd in december vorig jaar gepubliceerd, zie Wartna et al. (2009).

Het onderzoek is verkennend en descriptief van aard. Het geeft een kwantitatieve beschrijving van de recidive van jeugdige daders die in 2006 een werkstraf kregen opgelegd. Nagegaan zal worden welke achtergrondkenmerken – in statistische zin – een rol spelen bij het al dan niet voorkomen van recidive. Vier vragen staan bij het onderzoek centraal:

- 1 Wat zijn de achtergrondkenmerken van de jeugdige personen met een werkstraf afgedaan in 2006?
- 2 Wat is het recidivebeeld in de onderzoeksgroep: welk deel van de jeugdige daders komt opnieuw in aanraking met justitie?
- 3 Welke (achtergrond)kenmerken hangen samen met het voorkomen van recidive onder de jeugdige daders?
- 4 Welke recidive mocht gelet op de achtergrondkenmerken van de daders worden verwacht en in welke subgroepen of regio's doen zich de grootste verschillen tussen de verwachte en de geobserveerde recidive voor?

De rapportage richt zich op de terugval die optrad binnen *twee jaar* na het opleggen van de sanctie. Het gaat om jeugdigen, 12- tot en met 17-jarigen, die in 2006 een werkstraf kregen. Dit jaar geeft momenteel het meest actuele beeld. De hoogte van de 2-jaars recidive is een goede indicatie van de terugval op langere termijn.

Het onderzoek heeft betrekking op zaken die door het OM zijn afgehandeld en op zaken die door de rechter zijn afgedaan. Het gaat daarbij niet alleen om 'kale werkstraffen', maar ook om jongeren die een werkstraf kregen als onderdeel van een samengesteld vonnis, dus in combinatie met andere strafonderdelen zoals een vrijheidsstraf of een boete. Als uitsplitsingskenmerken zijn beschikbaar: de sekse, leeftijd, geboorteland van de jeugdige, het type delict dat hij of zij pleegde, het aantal eerdere justitiecontacten, de leeftijd waarop het eerste delict werd gepleegd, het arrondissement van afdoening (in eerste aanleg), de duur van de opgelegde werkstraf en de instantie van afdoening (OM of ZM).

Box 1 Belangrijkste bevindingen

Het WODC heeft onderzoek gedaan naar de strafrechtelijke recidive onder jongeren die in 2006 een werkstraf kregen. Van de ruim 15 duizend jongeren kwam bijna 42% binnen twee jaar opnieuw met justitie in aanraking. Binnen de totale groep werkgestrafte jongeren deden zich echter grote verschillen voor.

- De laagste recidive werd aangetroffen bij meisjes ouder dan 14 jaar zonder eerdere justitiecontacten. In deze groep had circa 18% binnen twee jaar een nieuw justitiecontact.
- Jongens die al eerder met justitie in aanraking zijn geweest, vertonen de grootste kans op recidive: 69% van degenen met meer dan 1 eerder justitiecontact werd binnen twee jaar opnieuw vervolgd.

Naast het vaststellen van de feitelijke recidive, werd in dit onderzoek op basis van een statistisch model een berekening gemaakt van de recidive die op grond van de achtergrondkenmerken van de jeugdigen mocht worden verwacht. De vergelijking van de geobserveerde met de verwachte recidive wees uit dat:

- jongens na een werkstraf relatief gesproken minder vaak recidiveren dan meisjes;
- werkstraffen bij de oudste jeugdigen beter aanslaan dan bij de middengroep tussen 13 en 16 jaar;
- first offenders het na een werkstraf naar verhouding niet beter doen dan jongeren met een justitieel verleden;
- werkstraffen opgelegd door het OM een lagere terugval te zien geven dan werkstraffen opgelegd door de rechter, ook indien rekening gehouden wordt met verschillen in de ernst van de strafzaken en de persoon van de dader.

Harde aanwijzingen voor de differentiële effectiviteit van de werkstraf zijn de uitkomsten van dit onderzoek niet. Het zijn sporen die aangeven in welke richting men verder zou kunnen zoeken. Nader, meer gespecificeerd onderzoek waarin ook wordt gekeken naar de inhoud en de uitvoeringswijze van de werkstraffen, zal moeten uitwijzen of bovenstaande observaties kunnen worden bevestigd. Ook de rol van geboorteland of etniciteit in de verdeling van de recidivepercentages moet nader onder de loep worden genomen. En dit geldt ook voor het type delict dat de jongeren pleegden. Het is niet uitgesloten dat de effectiviteit van de werkstraf ook met deze factoren varieert.

Methode van onderzoek

Het onderzoek verloopt volgens procedures ontwikkeld in het kader van de *Recidivemonitor* (Wartna, Blom & Tollenaar, 2008). De WODC-Recidivemonitor is een doorlopend onderzoeksproject waarin jaarlijks metingen worden verricht onder verschillende daderpopulaties. De Recidivemonitor maakt gebruik van gegevens uit de onderzoek- en beleidsdatabase justitiële documentatie (OBJD), een gepseudonimiseerde versie van het justitiële documentatiesysteem. De OBJD bevat afdoeninggegevens van alle strafzaken die door justitie zijn behandeld. Het gebruik van deze bron impliceert dat het recidiveonderzoek alleen de criminaliteit in kaart brengt die onder de aandacht werd gebracht van het Openbaar Ministerie (OM). Delicten die niet worden opgespoord of niet worden doorgegeven aan het OM, blijven buiten beschouwing.

Box 2 Recidivecriteria

Algemene recidive: nieuwe, geldige* justitiecontacten naar aanleiding van enig misdrijf, ongeacht de aard en ernst van de gepleegde delicten;

Ernstige recidive: nieuwe, geldige justitiecontacten naar aanleiding van een misdrijf met een wettelijke strafdreiging van minstens 4 jaar**;

Zeer ernstige recidive: nieuwe, geldige justitiecontacten naar aanleiding van een misdrijf met een wettelijke strafdreiging van minstens 8 jaar.

* Zaken die niet eindigen in een vrijspraak, een technisch sepot of een andere technische beslissing.

** Delicten met een lagere strafdreiging maar waarvoor wel voorlopige hechtenis kan worden opgelegd, vallen ook in deze categorie.

De Recidivemonitor hanteert vaste criteria voor het vaststellen van de terugval. Deze staan vermeld in box 2. Aan de hand van deze criteria zal de recidive in de onderzoeksgroep worden beschreven. We richten ons hierbij op het vaststellen van het percentage recidivisten twee jaar na het opleggen van de werkstraf. Normaal gesproken wordt de prevalentie van recidive ook over ander observatieperioden berekend en wordt ook de recidivefrequentie onderzocht. Deze cijfers zijn beschikbaar, maar worden hier niet gerapporteerd. In dit verslag wordt alleen aandacht besteed aan de *prevalentie* van algemene, ernstige en zeer ernstige recidive tot twee jaar na de oplegging van de werkstraf. Dit betekent dat we de percentages geven van de personen die binnen twee jaar opnieuw met justitie in aanraking zijn gekomen

vanwege het plegen van enig misdrijf, vanwege het plegen van een misdrijf met een strafdreiging van minstens vier jaar en vanwege het plegen van een misdrijf met een strafdreiging van minstens acht jaar.

Resultaten

Allereerst beschrijven we de achtergronden van de werkgestrafte jeugdigen. Als uitsplitsingskenmerken zijn enkele persoonskenmerken, zakenkenmerken en afdoeningskenmerken beschikbaar. De persoonskenmerken zijn sekse, leeftijd en het geboorteland van de dader. Als zakenkenmerken onderscheiden we het type delict, het aantal eerdere justitiecontacten en de leeftijd van de jeugdige bij zijn of haar eerste delict, en als afdoeningskenmerken het arrondissement waar de strafzaak in eerste aanleg diende, de duur van de opgelegde werkstraf en de instantie die de strafzaak behandelde (OM of ZM). Na een beschrijving van de achtergrondkenmerken gaan we na hoe het 2-jarige recidivepercentage uitvalt voor de werkgestrafte jeugdigen. Dit doen we zowel voor de totale groep als voor diverse subgroepen. Ten slotte zetten we de geobserveerde recidive af tegen de voorspelde recidive. We gaan na of er groepen werkgestraften zijn die zich – in de hoogte van de recidive – anders gedragen dan verwacht.

Achtergrondkenmerken van werkgestrafte jeugdigen

De groep jeugdigen die in 2006 een of meer werkstraffen kreeg opgelegd bestaat uit 15.457 personen.² Tabel 1 bevat een overzicht van hun achtergrondkenmerken.

Persoonskenmerken

De onderzoeksgroep bestaat voor circa 82% uit jongens en voor 18% uit meisjes. Ruim de helft was ten tijde van de oplegging van de werkstraf 16 jaar of ouder. Ruim een kwart viel in de leeftijdscategorie 17 jaar of ouder en ongeveer een kwart van de onderzoeksgroep was 12 tot en met 14 jaar. Het aantal werkgestraften in de leeftijd van 12 jaar was heel klein (2%). 86% van de jeugdige daders is geboren in Nederland.

²² Bij personen die in 2006 meer dan één werkstraf kregen, vormde de eerste werkstraf het uitgangspunt voor de berekening van de recidive.

Zaakkenmerken

De onderzoeksgroep bestaat voor een groot deel uit jeugdigen die een vermogensdelict hebben gepleegd waarbij geen sprake was van geweld (38%). Ook de groep jeugdigen die bestraft wordt voor het type delict 'vernietiging, lichte agressie en openbare orde' is groot (32%). Het aandeel van de groep jeugdigen met enkel een geweldsdelict is 17%.

Van de onderzoeksgroep was 67% first offender. Deze jeugdigen hadden nog geen eerdere justitiecontacten. Voor 27% van de jeugdigen was de werkstraf in 2006 voorafgegaan door één of twee eerdere contacten. Verder kwam het grootste deel van de onderzoeksgroep op 15-jarige leeftijd voor het eerst met justitie in aanraking (22%). 21% van de jeugdigen

beleefde het eerste justitiecontact op 14-jarige leeftijd.

Afdoeningskenmerken

De meeste werkstraffen werden opgelegd in arrondissementen in de Randstad, namelijk Den Haag (14%), gevolgd door Rotterdam (11%) en Amsterdam (9%). Arrondissementen Roermond en Assen deden absoluut gezien het minste aantal zaken af. De meeste werkstraffen duren maximaal 20 uur (46%). De sanctie werd ongeveer even vaak door de rechter als door de officier van justitie opgelegd. In 53% van de gevallen gold het 'officiersmodel', bij 47% legde de rechter de werkstraf op.

Tabel 1 Achtergronden van jeugdige daders met een werkstraf opgelegd in 2006 (in %)

	2006 n=15.457
Totale groep	
Sekse	
Jongens	82,1
Meisjes	17,9
Leeftijd	
12 jaar	2,4
13 jaar	8,1
14 jaar	16,1
15 jaar	21,1
16 jaar	24,6
17 jaar of ouder	27,7
Geboorteland	
Nederland	86,0
Marokko	1,7
Nederlandse Antillen	1,9
Suriname	1,2
Turkije	0,9
Overige westerse landen	2,9
Overige niet-westerse landen	5,4
Type delict	
Geweld (excl. zeden en vermogen met geweld)	16,8
Zeden	0,9
Vermogen met geweld	4,0
Vermogen zonder geweld	38,4
Openbare orde*	31,9
Drugs	1,5
Verkeer	1,9
Overig	4,6

Tabel 1 (vervolg)

	2006
Totale groep	n=15.457
Aantal eerdere justitiecontacten	
0 eerdere contacten	67,0
1-2 eerdere contacten	26,6
3-4 eerdere contacten	4,8
5 of meer eerdere contacten	1,6
Leeftijd 1ste strafzaak	
12 jaar	5,5
13 jaar	13,9
14 jaar	21,0
15 jaar	22,4
16 jaar	20,4
17 jaar of ouder	16,8
Arrondissement zaak 1ste aanleg	
Alkmaar	3,3
Almelo	3,8
Amsterdam	9,2
Arnhem	6,4
Assen	2,1
Breda	7,5
Den Bosch	6,9
Den Haag	14,2
Dordrecht	2,5
Groningen	2,7
Haarlem	4,8
Leeuwarden	3,9
Maastricht	2,9
Middelburg	2,6
Roermond	1,7
Rotterdam	10,7
Utrecht	4,8
Zutphen	5,1
Zwolle-Lelystad	5,0
Duur werkstraf	
Tot 20 uur	46,1
20 tot 30 uur	19,9
30 tot 40 uur	17
40 tot 50 uur	3,3
50 tot 60 uur	5,2
60 tot 70 uur	1
Meer dan 70 uur	7,4
Afgedaan door OM of ZM	
OM**	53,0
ZM	47,0

* Vernieling, lichte agressie en openbare ordedelicten.

** In het kader van transacties of van een voorwaardelijk sepot: dienstverlening.

Recidivebeeld in de totale groep

Voor alle 15.457 jeugdigen die in 2006 een werkstraf kregen opgelegd, is berekend welk percentage binnen 2 jaar opnieuw in contact kwam met justitie. Het algemene recidivepercentage na 2 jaar bedraagt 41,6%. Voor 'ernstige' recidive is dit 36,6% en voor 'zeer ernstige' recidive 6,2%.³

Recidive uitgesplitst naar achtergrondkenmerken

In deze paragraaf wordt de vraag behandeld welke achtergrondkenmerken van de onderzoeksgroep samenhangen met het voorkomen van recidive. We onderscheiden persoons-, zaak- en afdoeningskenmerken. De resultaten staan vermeld in tabel 2.

Persoonskenmerken

Het 2-jaars percentage algemene recidive is voor jongens bijna twee keer zo groot als voor meisjes: 45,3% versus 25,0%. Omdat de populatie van werkgestrafte jeugdigen voor het grootste gedeelte bestaat uit jongens (zie tabel 1), is het recidivepercentage onder jongens niet veel hoger dan onder de totale populatie werkgestrafte jeugdigen. De prevalentie van algemene recidive is voor de verschillende leeftijdscategorieën ongeveer gelijk. Kennelijk maakt de leeftijd van de dader niet veel uit, in alle groepen schommelt het percentage rond de 41,6%. Wat betreft geboorteland luidt de conclusie dat de recidive in de groep geboren in Marokko (50,8%) of de Nederlandse Antillen en Aruba (51,3%) hoger is dan in andere subgroepen. Het recidivepercentage voor de groep jeugdige werkgestrafte met als geboorteland Turkije, is met 38,7% lager dan het gemiddelde van 41,6%.

Zaakkenmerken

De recidivepercentages na een vermogensdelict met geweld, een vermogensdelict zonder geweld, een geweldsdelict en een drugsdelict zijn hoger dan voor de andere groepen. Voor de categorie 'vernietiging, lichte agressie en openbare orde' ligt het recidivepercentage iets lager dan het populatiegemiddelde, name-

lijk 39,5%. Voor jeugdigen die een verkeersdelict of een zedendelict pleegden, geldt ook een lagere recidivekans.

De recidivepercentages lopen op met het aantal eerdere justitiecontacten. De terugval onder first offenders is met 34,7% een stuk lager dan onder de totale onderzoeksgroep. Voor jeugdigen die eerder in contact zijn geweest met justitie, zijn de recidivepercentages hoger. Voor jeugdigen met 1 tot 2 eerdere justitiecontacten geldt een percentage algemene recidive van 52,8% binnen twee jaar. Dit percentage loopt op tot 74,1% voor jeugdigen met 5 of meer eerdere justitiecontacten.

De leeftijd waarop het eerste delict werd gepleegd is daarbij ook van belang. Hoe jonger de jeugdige was op het moment dat hij of zij voor het eerst in aanraking kwam met justitie, des te hoger is de recidivekans. Voor jeugdigen die op 12-jarige leeftijd al hun eerste contact hadden – we hebben het dan over relatief klein deel van de populatie (zie tabel 1) – is de recidivekans 52,8%. Jeugdigen die begonnen op een leeftijd van 14 jaar hebben een recidivekans van 44,9%, voor de leeftijdscategorie 15 jaar is dit 41,5% en het recidivepercentage voor de groep jeugdigen in de leeftijdscategorie van 17 jaar of ouder is 31,2%.

Afdoeningskenmerken

Tussen de verschillende arrondissementen doen zich op het eerste gezicht geen grote verschillen voor in de recidive van de werkgestrafte. Het laagste recidivepercentage zien we terug in Den Bosch (36,7%), de hoogste percentages zijn te vinden in Middelburg, Amsterdam, Utrecht en Dordrecht, waar de prevalentie van algemene recidive na twee jaar boven de 45% uitkomt. Kijken we naar de duur van de werkstraf, dan zien we dat het recidivepercentage het hoogst is in het segment dat de langste werkstraf kreeg opgelegd, met een minimale duur van 70 uur. Niet verwonderlijk, als men bedenkt dat de lengte van de werkstraf een indicatie geeft van de ernst van de zaak. Voor werkstraffen opgelegd door de rechter is het recidivepercentage hoger dan voor werkstraffen opgelegd door het Openbaar Ministerie. Het verschil is tien procentpunten. De zaken die door de rechter worden afgedaan zijn over het algemeen ernstiger dan de zaken waarin het OM zelf de beslissing neemt.

³ Zie box 1 voor de definities. Het totale aantal werkgestrafte jeugdigen en de recidivepercentages wijken af van de cijfers gepubliceerd in REPRIS (N=14.391, P_{RA2}=39,7%). Dit komt omdat in het huidige onderzoek volledigheidshalve ook de jeugdigen werden meegenomen die de werkstraf in combinatie met een vrijheidsstraf kregen opgelegd. Dit maakt de groep 'zwaarder'.

Tabel 2 Prevalentie van algemene, ernstige en zeer ernstige recidive 2-jarige recidive van jeugdige daders met een werkstraf opgelegd in 2006; uitgesplitst naar achtergrondkenmerken

	Aantal	Algemene recidive	Ernstige recidive	Zeer ernstige recidive
Totale groep	15.457	41,6	36,6	6,2
Sekse				
Man	12.687	45,3	39,6	7,3
Vrouw	2.770	25,0	22,9	1,2
Leeftijd				
12 jaar	377	39,8	38,2	5,6
13 jaar	1.255	43,9	42,2	6,9
14 jaar	2.481	42,9	39,8	6,9
15 jaar	3.266	42,1	37,5	5,9
16 jaar	3.794	42,2	36,5	6,5
17 jaar of ouder	4.271	39,5	32,3	5,6
Geboorteland				
Nederland	13.290	41,3	35,9	5,7
Marokko	258	50,8	45,0	11,2
Nederlandse Antillen	287	51,3	50,3	12,9
Suriname	193	43,1	41,0	11,9
Turkije	142	38,7	35,9	8,5
Overige westerse landen	451	41,2	37,5	5,1
Overige niet-westerse landen	828	42,0	38,8	8,5
Type delict				
Geweld	2.593	42,5	37,3	6,1
Zeden	143	28,7	23,8	4,2
Vermogen met geweld	621	45,9	41,1	11,1
Vermogen zonder geweld	5.931	44,3	40,1	7,0
Openbare orde	4.926	39,5	33,8	5,0
Drugs	225	42,2	36,4	7,1
Verkeer	295	33,9	26,4	4,4
Overig	716	32,7	26,8	4,8
Aantal eerdere justitiecontacten				
0 eerdere contacten	10.358	34,7	30,2	4,4
1-2 eerdere contacten	4.111	52,8	46,6	8,6
3-4 eerdere contacten	737	65,3	59,0	14,7
5 of meer eerdere contacten	251	74,1	70,1	15,4
Leeftijd 1ste strafzaak				
12 jaar	844	52,8	49,2	8,3
13 jaar	2.148	50,5	47,5	8,6
14 jaar	3.245	44,9	40,7	7,4
15 jaar	3.462	41,5	36,2	6,4
16 jaar	3.154	38,0	32,1	4,7
17 jaar of ouder	2.591	31,2	24,2	3,5

Tabel 2 (vervolg)

	Aantal	Algemene recidive	Ernstige recidive	Zeer ernstige recidive
Arrondissement zaak 1ste aanleg				
Alkmaar	504	44,7	38,5	8,1
Almelo	592	39,5	34,0	4,4
Amsterdam	1.417	46,4	42,4	9,9
Arnhem	990	39,0	33,7	4,8
Assen	332	41,0	38,0	4,2
Breda	1.152	40,3	35,3	5,6
Den Bosch	1.068	36,7	31,1	4,8
Den Haag	2.196	40,8	35,4	6,1
Dordrecht	384	45,1	39,3	7,6
Groningen	410	41,5	35,9	5,1
Haarlem	741	40,6	34,3	4,7
Leeuwarden	605	42,2	37,2	6,9
Maastricht	444	38,1	33,3	7,0
Middelburg	408	46,8	39,5	2,2
Roermond	263	43,3	39,2	6,8
Rotterdam	1.652	40,4	36,3	7,8
Utrecht	740	45,4	41,5	5,1
Zutphen	788	42,9	37,4	5,1
Zwolle-Lelystad	771	42,8	37,4	6,0
Duur werkstraf				
Tot 20 uur	7.127	38,7	34,1	5,0
20 tot 30 uur	3.075	40,6	35,2	6,0
30 tot 40 uur	2.627	42,4	37,5	6,4
40 tot 50 uur	514	49,3	43,6	9,0
50 tot 60 uur	804	49,3	43,4	9,2
60 tot 70 uur	159	47,8	40,3	4,4
Meer dan 70 uur	1.151	51,3	45,0	10,7
Afgedaan door OM of ZM				
OM	8.188	36,5	31,9	4,3
ZM	7.269	47,5	41,8	8,3

Subgroepen met lage en hoge recidivekansen

In tabel 2 zijn de recidivepercentages uitgesplitst naar één achtergrondkenmerk. Steeds vormt één variabele (bijvoorbeeld de sekse van de werkgestrafte) de dimensie waarlangs de totale populatie van werkgestrafte jeugdigen in subgroepen uiteenvalt (bijvoorbeeld in jongens en meisjes). Het is ook mogelijk om meerdimensionele analyses uit te voeren. In bijlage 1 zijn enkele voorbeelden opgenomen van uitsplitsingen naar twee achtergrondkenmerken. In principe kunnen alle uitsplitsingskenmerken met elkaar worden gecombineerd en kan van elke subgroep die zo ontstaat het recidivepercentage worden berekend. Het aantal subgroepen is echter zeer groot. We hebben een manier nodig om een selectie te maken uit de vele mogelijkheden. Een puur exploratieve methode om dat te doen is een hoogte/laagte-analyse. Met het oog op de beleidsvorming is

het nuttig om te weten in welke subgroepen extreem hoge of juist lage waarden voorkomen. Daarom is het onderzoeksmateriaal geanalyseerd met een zogeheten 'decision tree'-procedure. In tabel 3 staan de resultaten van deze procedure vermeld. Decision tree is een analysetechniek uit het SPSS-pakket (SPSS, 2001). Het is een vorm van *data mining* waarbij het programma op zoek gaat naar de gemene delers tussen de respondenten die op een bepaalde uitkomstvariabele – in ons geval recidive – een overeenkomst laten zien. De totale populatie van werkgestrafte jeugdigen wordt in een aantal stappen verdeeld in homogene groepen met een hoge of juist lage recidivekans. Als de procedure geen herkenbaar verschil meer ziet tussen degenen die hebben gerecidiveerd en degenen die recidivevrij bleven, dan stopt de analyse en worden er geen uitsplitsingen meer gemaakt.

Tabel 3 Prevalentie van 2-jarige algemene recidive in 22 homogene clusters van jeugdigen met een werkstraf opgelegd in 2006

nr.	Aantal eerdere justitie-contacten	Sekse	Leeftijd in jaren	Leeftijd 1e strafzaak	Duur werkstraf in uren	Instantie	Delicttype	Aantal	% recidive
1	0	Vrouw		>14				1.383	17,7
2	0	Man	14				Verkeer, zeden, overig	113	20,4
3	0	Vrouw		<=14	<=30		Vernieling*, zeden, drugs, overig	233	23,2
4	0	Man	>14				Verkeer, zeden, overig	585	26,2
5	1	Vrouw	>14				Geweld, vernieling*, drugs, overig	180	27,2
6	0	Vrouw		<=14	<=30		Geweld, vermogen met of zonder geweld	407	28,7
7	0	Man		>16		OM	Geweld, vernieling, vermogen met of zonder geweld, drugs	951	30,1
8	0	Vrouw		<=14	>30			144	35,4
9	0	Man	<14				Verkeer, zeden, overig	80	36,3
10	1	Vrouw	>14				Vermogen met of zonder geweld, verkeer	256	36,3
11	0	Man		<=16			Vernieling	2.156	37,4
12	0	Man		>16		ZM	Geweld, vernieling, vermogen met of zonder geweld, drugs	715	38,7
13	0	Man		<=16			Geweld, vermogen met of zonder geweld, drugs	3.591	43,3
14	1	Man	>16				Geweld, vernieling, vermogen met geweld, drugs	708	44,8
15	>=2	Vrouw	>14					55	47,3
16	>=1	Vrouw	<=14				Vermogen zonder geweld, verkeer, zeden, overig	112	50,0
17	1	Man	>16					546	54,0
18	1	Man	<=16			OM		918	55,1
19	1	Man	<=16			ZM		1.399	61,5
20	>1	Man						925	68,8

* Vernieling, lichte agressie en openbare orde.

Tabel 3 geeft de groepen die door de decision tree-procedure werden onderscheiden, gerangschikt naar de hoogte van het recidivepercentage.⁴ We bekijken alleen de laagste en hoogste categorieën. We zien dat de kleinste recidivekans zich voordoet in de groep meisjes ouder dan 14 jaar ten tijde van hun

eerste strafzaak die nog niet eerder in aanraking kwamen met justitie. . Van deze groep recidiveerde 17,7% binnen twee jaar. In groep 2 bevinden zich slechts 113 personen en bedraagt de recidiveprevalentie 20,4 %. Deze groep wijkt qua achtergrondkenmerken sterk af van de eerste groep. Het gaat hier om jongens van 14 jaar die een werkstraf kregen opgelegd vanwege een verkeers, zeden of overig delict. De grootste kans op strafrechtelijke recidive vinden we onderin in de tabel, tevens in de groep jongens maar dan bij de groep die twee of meer eerdere justitiecontacten had voordat zij hun werkstraf kregen opgelegd. In 2006 omvatte deze groep

⁴ Bij de decision tree-analyse golden de volgende stopregels: maximaal 5 uitsplitsingniveaus, een minimale groepsomvang van 50 personen en een minimale verandering in de 'impurity' van 0,0001. De impurity-maat (in ons geval de GINI) is 0 als alle overgebleven observaties in één categorie vallen (wel of geen recidive na 2 jaar).

925 personen. Ruim driekwart van hen kwam binnen twee jaar opnieuw met justitie in aanraking. Bij mannelijke daders die al eerdere justitiecontacten hebben gehad, is de kans op terugval dus het grootst. Dat mannelijke daders en dat daders met eerdere justitiecontacten een verhoogde recidivekans hebben, is een bekend resultaat dat in veel criminologisch onderzoek wordt gevonden. Nu dus ook onder werkgestraften.

Verwachte en geobserveerde recidive

In de voorgaande drie paragrafen is een beschrijving gegeven van de terugval onder jongeren met een werkstraf. Het is goed om te weten in welke groepen de kans op recidive hoog of juist laag is, en hoe omvangrijk deze groepen zijn. De hoogte van de strafrechtelijke recidive wordt echter niet alleen bepaald door de sanctie die werd opgelegd. Een groep daders met een uitgebreid strafrechtelijk verleden zal in vrijwel alle omstandigheden een hoger recidivepercentage laten zien dan een groep first offenders. Om het beleid ten aanzien van de werkstraf verder aan te kunnen scherpen, is het wellicht interessanter om na te gaan in welke subgroepen het recidivebeeld *afwijkt* van het normale beeld. Vroege starters die niet recidiveren of first offenders die dat juist wel in groten getale doen, gedragen zich niet volgens het geijkte patroon. Indien een groep werkgestrafte jeugdigen meer of minder recidiveert dan verwacht, dan zou dat een aanwijzing kunnen zijn dat de werkstraf in deze subgroep minder goed of juist goed is uitgepakt.

In deze paragraaf bespreken we de uitkomsten van voorspellende analyses. Binnen de Recidivemonitor

wordt vaker gewerkt met het concept 'verwachte recidive'. Op basis van een statistisch model kan van elke groep justitiabelen een prognose worden gedaan van het percentage dat na verloop van een bepaalde periode een nieuw justitiecontact heeft opgedaan. De prognose vindt plaats op basis van de scores op achtergrondkenmerken die samenhang vertonen met de kans op latere recidive (zie verder box 3).

Als de verwachte recidive in een groep hoog uitvalt, dan wil dat zeggen dat men met een 'moeilijke' of 'zware' groep te maken heeft. Een laag verwacht percentage geeft aan dat de kans op recidive vóór de oplegging van de werkstraf al niet erg hoog was. Een vergelijking van deze *base rates* met de recidive die feitelijk in de groep voorkomt, maakt duidelijk of de feitelijk geobserveerde recidive binnen 'normale' marges valt, of dat er sprake is van een opmerkelijk resultaat. Als een groep niet lager of hoger scoort dan verwacht, is er geen sprake van een opmerkelijk resultaat en is er ook geen reden om aan te nemen dat de werkstraf in deze subgroep meer of minder succesvol is geweest dan normaal. Wijkt de geobserveerde recidive echter significant af van de verwachte recidive, dan is dat op zijn minst opvallend en een mogelijke aanwijzing dat de werkstraf in deze groep effect heeft gehad.⁵

⁵ Deze methode van evaluatie van strafrechtelijke interventies is eerder toegepast door Farrington et al. (2002). In Nederland zien we de aanpak bij de Recidivemonitor, onder meer bij het onderzoek naar de uitstroomresultaten van jeugdinstelling Den Engh, de Glen Millsschool en het Exodus-nazorgprogramma.

Box 3 Voorspellen van de recidivekans

Het WODC heeft op basis van gegevens uit de OBDJ een voorspellingsmodel ontwikkeld. Met dit model kan voor elke dadergroep een prognose worden gemaakt van het percentage dat na verloop van tijd opnieuw met justitie in aanraking komt. De voorspelling vindt plaats op grond van een beperkt aantal dader- en delictkenmerken die in het algemeen samenhangen met de kans op latere recidive. De volgende factoren worden als voorspellers meegenomen in het model:

- sekse: jongens vertonen een hogere kans op recidive dan meisjes;
- leeftijd bij oplegging sanctie: het recidiverisico is niet hetzelfde in alle leeftijdscategorieën;
- leeftijd bij eerste justitiecontact: hoe jonger men was, des te groter is de kans op terugval;
- geboorteland: voor de meeste categorieën van ouders geboren buiten Nederland, is de kans op recidive groter;
- aantal eerdere justitiecontacten: hoe groter het aantal eerdere strafzaken, hoe hoger de recidivekans;
- het type delict: het risico is het grootst na een vermogensdelict met of zonder gebruikmaking van geweld;

Naast deze gebruikelijke voorspellers werden ook het arrondissement waarin de strafzaak in eerste aanleg diende en de beslissende instantie (OM of ZM) in het model meegenomen. Het statistische model is een logistisch regressiemodel (Hosmer & Lemeshow, 2000). Het schat de invloed van de achtergrondkenmerken op de recidivekans. Het werd gefit op de totale groep jeugdige ouders uit 2005. Dus niet alleen op de werkgestrafte jeugdigen, die 55% uitmaken van de populatie minderjarige justitiabelen, maar ook op de jeugdigen die te maken kregen met een andere sanctie, zoals een jeugddetentie, een boete of een beleidssepot. Het modelontwerp vond plaats op de ene helft van de populatie en het werd gevalideerd op de andere helft. De kwaliteit van de voorspelling was goed. De voorspelde recidive week twee jaar na het uitgangsdelict 0,4% af van de geobserveerde recidive in de populatie van jeugdige justitiabelen. Dit betekent dat het model over die termijn een betrouwbare schatting geeft van de invloed van bovenstaande factoren. Met behulp van het model kan voor elke groep van werkgestrafte jeugdigen de verwachte recidive worden berekend. Natuurlijk bepalen andersoortige factoren of ouders in herhaling vallen. Maar de kans die het model voor een bepaalde dadergroep berekent, op basis van de verdeling van bovenstaande statistische achtergrondkenmerken, geeft een goed idee van de *base rate*, het normale recidivepatroon in de groep. Tabel 8 in de bijlage laat zien met welke precisie het model de recidive weet te voorspellen in verschillende testpopulaties. Bij sommige groepen is de voorspelling niet optimaal en wordt de geobserveerde recidive dus onder- of overschat. Daarmee moet rekening worden gehouden bij de interpretatie van de uitkomsten.

Voor alle beschikbare uitsplitsingskenmerken zijn behalve de geobserveerde ook de verwachte recidivepercentages berekend. De resultaten zijn te vinden in tabel 4. Voor de totale groep werkgestrafte jeugdigen is de 2-jarige verwachte recidive 42,2%. Dit wijkt nauwelijks af van de geobserveerde recidive (41,6%). Dit betekent dat de werkgestraften jeugdigen uit 2006 zich in vergelijking met hun tegenhangers uit 2005, het jaar waarop het gebruikte voorspellingsmodel is gebaseerd, 'normaal' hebben gedragen waar het gaat om de mate van terugval. Uit de resultaten blijkt verder dat de geobserveerde recidive bij de jongens lager is dan de verwachte recidive ($p=0,01$). Bij de meisjes is het omgekeerde het geval ($p=0,00$). Jongens die een werkstraf krijgen doen het *relatief gesproken* dus beter. Zou het kunnen dat zij gegeven hun hogere base rate beter reageren op deze sanctie dan meisjes? Of is hier iets anders aan de hand? Misschien vormen de jongens

die een werkstraf kregen om één of andere (niet-onderzochte) reden een positieve selectie uit de totale populatie van mannelijke, jeugdige justitiabelen. Misschien zijn rechters en officieren bij het bepalen van de sanctie bij jongens beter in staat om de goede van de minder goede gevallen te onderscheiden. Het zou kunnen dat zij bij jongens met meer succes dan bij meisjes de meer gunstige prognoses weten te herkennen. De jongens met redelijke vooruitzichten krijgen een werkstraf, terwijl de 'zwaardere' gevallen in een jeugdinrichting worden geplaatst.

Een leeftijdeffect is er ook. De startleeftijd, de leeftijd van de jongeren bij hun eerste strafzaak, lijkt geen verschil te maken: in elke leeftijdscategorie is de recidive conform de verwachting. Maar afgaand op de leeftijd ten tijde van de uitgangszaak is er wel een verschil. De werkgestraften in de oudste groep, die van 17 jaar of ouder, recidiveren minder dan

verwacht ($p=0,00$). Misschien is dit een aanwijzing dat werkstraffen effectiever zijn bij oudere jeugd. Maar misschien speelt hier ook wel een selectie-effect. Het zou kunnen dat bij oudere jeugd in het algemeen een betere inschatting kan worden gedaan van de recidivekansen en dat op grond van die inschatting bij het opleggen van een sanctie weer een betere scheiding kan worden aangelegd tussen degenen die wel of niet een werkstraf 'aankunnen'. Verder valt de rol van het geboorteland op. Jeugdigen geboren in een 'overig-westers' land recidiveren vaker dan verwacht ($p=0,00$). Dit heeft vermoedelijk een technische reden. De vraag is of het model hier wel een goede voorspelling geeft. Daders geboren in overige westerse landen zijn vaak toeristen van wie het strafrechtelijk verleden niet bekend is. Dit gegeven kan voor deze groep dus niet als voorspeller in het model worden meegenomen, waardoor de base rate in deze groep te laag uitvalt. Ook bij de jeugdige justitiabelen in het algemeen, is er sprake van een onderschatting van de geobserveerde recidive in deze geboortelandgroep (zie tabel 8 in bijlage 2). De onnauwkeurigheid van het model geldt dus niet alleen voor de werkgestraften uit de overige westerse landen. Het is in het algemeen lastig om voor deze categorie daders een goede voorspelling te doen.

Bij werkgestrafte jeugdigen geboren in Marokko is iets anders aan de hand. Zij recidiveerden minder dan op grond van de gemeten kenmerken werd voorspeld ($p=0,00$). En hetzelfde geldt voor jeugdigen geboren in Suriname ($p=0,02$). Dit zijn op het eerste gezicht verrassende resultaten, want uit criminologisch onderzoek blijkt doorgaans dat Marokkaanse en Surinaamse daders oververtegenwoordigd zijn in de criminaliteitscijfers. Twee nuanceringen zijn hier evenwel op zijn plaats. Ten eerste, we gaan af op het land waar de daders zelf geboren zijn. Aangezien we niet beschikken over gegevens met betrekking tot het geboorteland van de ouders, kunnen de recidivepercentages niet worden uitgesplitst naar 'ethniciteit'. In dit onderzoek worden dus alleen de 1^e generatie allochtonen onderscheiden. Daarnaast is ook hier de vraag of het voorspellingsmodel wel goed heeft gefunctioneerd. Een blik op tabel 8 in bijlage 2 leert dat het gebruikte voorspellingsmodel bij jeugdige daders in het algemeen moeite heeft om een juiste voorspelling te geven van de recidive uitgesplitst naar geboorteland. We moeten hier dus heel voorzichtig zijn. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen hoe het kan dat bij groepen werkgestraften met relatief hoge base rates (61,0% en 51,4%) zulke gunstige uit-

stroomresultaten lijken te worden gehaald. Ligt het aan de (invulling van de) werkstraf, is het een niet-gemeten selectie-effect of komt het door een onnauwkeurige berekening van de base rates?

Uit de meetresultaten blijkt voorts dat het aantal eerdere justitiecontacten en de duur van de werkstraf geen verband vertonen met verhoogde of verlaagde kansen op recidive. In de subgroepen van deze uitsplitsingskenmerken is de feitelijke recidive namelijk steeds zoals verwacht. Dat ligt anders bij het type delict. Werkgestrafte jeugdigen die een zedendelict of een vermogensdelict met of zonder geweld hebben gepleegd, recidiveren minder dan verwacht ($p<0,02$). Bij een geweldsdelict is dat juist andersom ($p=0,00$). Werkgestraften die een geweldsdelict hebben gepleegd recidiveren vaker dan door het model werd verwacht. De vraag is echter of dit aan de werkstraf ligt. Want ook in de totale populatie van jeugdige justitiabelen wordt de recidive onder geweldplegers door het model onderschat (zie tabel 8 in bijlage 2). Het zou dus kunnen dat de verwachte recidive onder de werkgestrafte geweldplegers eigenlijk hoger had moeten zijn.

Interessant zijn nog de verschillen die gemeten zijn tussen de arrondissementen. Rekening houdend met de achtergronden van degenen met wie men te maken kreeg, lijken Den Bosch, Zutphen, Rotterdam en Utrecht aan de goede kant van de score te zitten.⁶ De recidive onder jeugdige werkgestraften is in deze arrondissementen lager dan verwacht ($p<0,04$). In het arrondissement Middelburg zijn de uitstroomresultaten relatief gesproken minder goed ($p=0,00$). Dat kan natuurlijk aan van alles liggen. Misschien wijkt de aanpak in dit arrondissement af, verschilt de daderbevolking in een bepaald opzicht toch wezenlijk van die elders in het land of heeft Middelburg om andere redenen te maken met lastige omstandigheden. Nader onderzoek zou dat kunnen uitwijzen. Werkstraffen afgehandeld door het OM, ten slotte, lijken betere resultaten op te leveren dan werkstraffen opgelegd door de rechter ($p=0,01$). Ook hier moet men uiteraard rekening houden met 'niet-waargenomen heterogeniteit'. Voor de gemeten verschillen tussen de jongeren die voor de rechter kwamen en de

⁶ Voor Den Bosch geldt dat ook in de valideringssteekproef de geobserveerde recidive lager uitviel dan de voorspelde recidive (zie tabel 8 in bijlage 2). Wellicht is de verwachte recidive onder de werkgestraften uit dit arrondissement dus een onderschatting van de werkelijke base rate.

jongeren die door het OM werden bestraft, is gecorrigeerd. Maar wellicht zijn er nog meer verschillen die maken dat de groep die door het OM werd bestraft vooraf al minder geneigd was om te recidiveren. Indien er meer informatie beschikbaar

zou zijn over de daders en over de situatie waarin zij voor en na de uitvoering van de straf verkeerden, kunnen er hardere uitspraken worden gedaan over de achtergronden van de verschillen in de recidive.

Tabel 4 Prevalentie van verwachte en geobserveerde 2-jarige algemene recidive van jeugdige daders met een werkstraf opgelegd in 2006; uitgesplitst naar enkele achtergrondkenmerken

	Aantal	Verwacht	Geobser-		p	sign	Beter/ slechter dan
			veerd	Vershil			verwacht
Totale groep	15.457	42,2	41,6	0,5	0,13	ns	0
Sekse					0,00	**	
Man	12.687	46,5	45,3	1,2	0,01	**	+
Vrouw	2.770	22,5	25,0	-2,4	0,00	**	-
Leeftijd					0,03	*	
12 jaar	377	44,1	39,8	4,3	0,09	ns	0
13 jaar	1.255	43,5	43,9	-0,4	0,78	ns	0
14 jaar	2.481	42,5	42,9	-0,4	0,69	ns	0
15 jaar	3.266	42,5	42,1	0,5	0,64	ns	0
16 jaar	3.794	41,6	42,2	-0,7	0,45	ns	0
17 jaar of ouder	4.271	41,7	39,5	2,2	0,00	**	+
Geboorteland					0,00	**	
Nederland	13.290	41,9	41,3	0,6	0,16	ns	0
Marokko	258	61,0	50,8	10,2	0,00	**	+
Nederlandse Antillen	287	50,5	51,3	-0,9	0,79	ns	0
Suriname	193	51,4	43,1	8,3	0,02	*	+
Turkije	142	42,7	38,7	4,0	0,34	ns	0
Overige westerse landen	451	32,0	41,2	-9,2	0,00	**	-
Overige niet-westerse landen	828	42,2	42,0	0,2	0,91	ns	0
Type delict					0,00	**	
Geweld	2.593	39,7	42,5	-2,9	0,00	**	-
Zeden	143	37,8	28,7	9,1	0,02	*	+
Vermogen met geweld	621	55,0	45,9	9,0	0,00	**	+
Vermogen zonder geweld	5.931	46,1	44,3	1,8	0,01	**	+
Openbare orde	4.926	39,6	39,5	0,1	0,89	ns	0
Drugs	225	36,6	42,2	-5,7	0,08	ns	0
Verkeer	295	31,2	33,9	-2,7	0,32	ns	0
Overig	716	32,4	32,7	-0,3	0,86	ns	0
Aantal eerdere justitiecontacten					0,10	ns	
0 eerdere contacten	10.358	35,1	34,7	0,4	0,39	ns	0
1-2 eerdere contacten	4.111	53,2	52,8	0,4	0,61	ns	0
3-4 eerdere contacten	737	69,0	65,3	3,8	0,03	*	+
5 of meer eerdere contacten	251	76,1	74,1	2,0	0,48	ns	0

Tabel 4 (vervolg)

	Aantal	Verwacht	Geobser- veerd	Verschil	p	sign	Beter/ slechter dan verwacht
Leeftijd 1ste strafzaak					0,48	ns	
12 jaar	844	54,8	52,8	1,9	0,24	ns	0
13 jaar	2.148	50,5	50,5	0,0	1,00	ns	0
14 jaar	3.245	45,5	44,9	0,6	0,49	ns	0
15 jaar	3.462	42,2	41,5	0,7	0,40	ns	0
16 jaar	3.154	37,7	38,0	-0,3	0,73	ns	0
17 jaar of ouder	2.591	32,5	31,2	1,3	0,16	ns	0
Arrondissement zaak 1ste aanleg					0,00	**	
Alkmaar	504	43,6	44,7	-1,1	0,62	ns	0
Almelo	592	42,4	39,5	2,9	0,15	ns	0
Amsterdam	1.417	46,9	46,4	0,5	0,71	ns	0
Arnhem	990	38,4	39,0	-0,6	0,70	ns	0
Assen	332	38,6	41,0	-2,4	0,37	ns	0
Breda	1.152	39,8	40,3	-0,5	0,73	ns	0
Den Bosch	1.068	39,8	36,7	3,0	0,04	*	+
Den Haag	2.196	40,8	40,8	-0,1	1,00	ns	0
Dordrecht	384	42,7	45,1	-2,3	0,34	ns	0
Groningen	410	44,8	41,5	3,3	0,18	ns	0
Haarlem	741	40,9	40,6	0,3	0,87	ns	0
Leeuwarden	605	38,6	42,2	-3,6	0,07	ns	0
Maastricht	444	39,2	38,1	1,2	0,63	ns	0
Middelburg	408	33,0	46,8	-13,9	0,00	**	-
Roermond	263	43,7	43,3	0,3	0,90	ns	0
Rotterdam	1.652	44,6	40,4	4,2	0,00	**	+
Utrecht	740	49,7	45,4	4,3	0,02	*	+
Zutphen	788	46,5	42,9	3,6	0,04	*	+
Zwolle-Lelystad	771	41,4	42,8	-1,4	0,43	ns	0
Duur werkstraf					0,78	ns	
Tot 20 uur	7.127	39,6	38,7	0,9	0,39	ns	0
20 tot 30 uur	3075	40,9	40,6	0,2	0,41	ns	0
30 tot 40 uur	2627	42,8	42,4	0,4	0,42	ns	0
40 tot 50 uur	514	48,5	49,2	-0,8	0,49	ns	0
50 tot 60 uur	804	50	49,3	0,8	0,49	ns	0
60 tot 70 uur	159	49,8	47,8	2	0,48	ns	0
Meer dan 70 uur	1.151	51,3	51,3	0	0,51	ns	0
Afgedaan door OM of ZM					0,00	**	
OM	8.188	38,0	36,5	1,5	0,01	**	+
ZM	7.269	46,9	47,5	-0,6	0,31	ns	0

ns= niet significant; *= p < 0,05; **= p < 0,01

Slot

In deze factsheet zijn de resultaten gepresenteerd van een recidiveonderzoek onder werkgestrafte jeugdigen. De cijfers zijn berekend volgens de methode van de WODC-Recidivemonitor. Het onderzoek laat

zien hoe groot de terugval is in de verschillende subgroepen van de totale populatie van werkgestrafte jeugdigen. Op sommige plaatsen zijn de recidivepercentages niet bepaald gering. Er zijn subgroepen waarin reeds na twee jaar meer dan de helft van de jongeren een of meer nieuwe justitiecontacten heeft

opgelopen. Kale recidivecijfers laten echter niet zien hoe effectief of ineffectief strafrechtelijke interventies zijn. De mate van terugval in een dadergroep wordt ook door andere factoren bepaald.

In dit onderzoek is geprobeerd de invloed van de werkstraffen op het niveau van de terugval van de minderjarige justitiabelen met behulp van een statistisch model te bepalen. Dat is maar beperkt gelukt. Ten eerste, omdat niet alle factoren die samenhangen met de kans op recidive in het onderzoek konden worden meegenomen. Ten tweede omdat de voorspelkracht van de achtergrondkenmerken die wel zijn gemeten, grenzen kent. Het onderzoek levert als gevolg hiervan dan ook geen harde bewijzen op van de effectiviteit van de werkstraf. Er zijn hoogstens aanwijzingen dat de werkstraf mogelijk van invloed is geweest op het niveau van de terugval in bepaalde subgroepen van de populatie van minderjarige justitiabelen.

Naast het vaststellen van het niveau van de strafrechtelijke recidive die feitelijk is opgetreden, is in dit onderzoek een berekening gemaakt van de recidive die op grond van de (statische) achtergrondkenmerken van de jeugdigen mocht worden verwacht.

De vergelijking van de geobserveerde met de verwachte recidive doet vermoeden dat:

- jongens in het algemeen wellicht anders reageren op de werkstraf dan meisjes;
- werkstraffen bij oudere jeugdigen misschien beter aanslaan dan bij de middengroep van 13- tot en met 16-jarigen;
- first offenders het na een werkstraf *naar verhouding* niet beter doen dan jongeren met een justitieel verleden;

- er geen aanwijzing is dat de werkstraf bij een bepaalde duur betere of slechtere resultaten geeft;
- er verschillen bestaan tussen de arrondissementen in de recidive die volgt op een werkstraf, ook als de cijfers zijn gecorrigeerd voor verschillen in belangrijke dader- en zakenmerken;
- werkstraffen opgelegd door het OM een lagere terugval te zien geven dan werkstraffen van de rechter, ook indien men rekening houdt met verschillen in de ernst van de strafzaken en de persoon van de dader.

Harde bewijzen van verschillen in de effectiviteit van de werkstraf zijn dit zoals aangegeven niet. Het zijn op zijn best sporen die globaal aangeven in welke richting men verder zou kunnen zoeken. Nader, meer gespecificeerd onderzoek waarin ook de inhoud en de uitvoeringswijze van de werkstraffen worden betrokken, zal moeten uitwijzen of bovenstaande observaties kunnen worden bevestigd. Zo zal bijvoorbeeld het onderscheid tussen 'kale' werkstraffen en werkstraffen die in combinatie met leerstraffen of bijzondere voorwaarden worden uitgevoerd, in de analyses moeten worden betrokken. Wellicht is het zo dat met trajecten waarin ook aandacht wordt besteed aan gedragsverandering, de meeste winst wordt behaald. Ook de rol van geboorteland of etniciteit in de verdeling van de recidivepercentages moet nader onder de loep worden genomen. En hetzelfde geldt voor het type delict. Op deze punten waren de uitkomsten van het onderzoek niet helder. Het is niet uitgesloten dat de effectiviteit van de werkstraf ook met deze factoren varieert. Het inzetten van een meer specifiek voorspellingsmodel waarin ook interactie-effecten zijn opgenomen, kan hier mogelijk uitkomst bieden.

Literatuur

- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioural sciences*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Farrington, D.P., Ditchfield, J., Hancock, G., Howard, P., Jolliffe, D., Livingston, M.S., & Painter, K.A. (2002). *Evaluation of two intensive regimes for young offenders*. Londen: Home Office. Home Office Research Study nr. 239.
- Ministerie van Justitie (2010). *Nieuwsbrief Programma Aanpak jeugdcriminaliteit*. Ministerie van Justitie. Jaargang 3, editie 1, maart 2010.
- Projectdirectie VbbV (Veiligheid begint bij Voorkomen) (2009). *Veiligheid begint bij Voorkomen, Voortbouwen aan een veiliger samenleving*. Tweede voortgangsrapportage. Ministerie van Justitie / Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, oktober 2009.
- Hosmer, D., & Lemeshow, S. (2000). *Applied logistic Regression*. New York: John Wiley & Sons Inc.
- SPSS (2001). *AnswerTree 3.0. User's Guide*. Chicago: SPSS Inc.
- Wartna, B.S.J., Blom, M., Tollenaar, N., Alma, S.M., Essers, A.A.M., Alberda, D.L., & Bregman, I.M. (2009). *Recidivebericht 1997-2006. Ontwikkelingen in de strafrechtelijke recidive van Nederlandse justitiabelen*. Den Haag: WODC, Factsheet 2009-5.
- Wartna, B.S.J., Blom, M. & Tollenaar, N. (2008). *De WODC-Recidivemonitor*. Den Haag: WODC.

Deze reeks omvat korte verslagen van onderzoek dat door of in opdracht van het WODC is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud het standpunt van de Minister van Justitie weergeeft. Alle rapporten van het WODC zijn gratis te downloaden van www.wodc.nl. Via deze site kan ook toegang worden verkregen tot REPRIS, een webapplicatie waarmee selecties kunnen worden gemaakt uit het cijfermateriaal van de Recidivemonitor. REPRIS bevat statistieken over de vaste groepen die worden gevolgd (jeugdige en volwassen daders met een strafzaak, ex-gedetineerden, ex-pupillen van justitiële inrichtingen en ex-terbeschikkinggestelden) en over dadergroepen waarvan de strafrechtelijke recidive incidenteel werd gemeten. Een uitdraai uit REPRIS gaat gepaard met een toelichting, maar het gebruik van de cijfers vindt plaats buiten verantwoordelijkheid van het WODC.

Bijlage 1 Uitsplitsen van recidivecijfers

Tabel 5 Prevalentie van 2-jarige algemene recidive van jeugdige daders met een werkstraf opgelegd in 2006; uitgesplitst naar aantal eerdere justitiecontacten en enkele andere dader-, zaak- of afdoeningskenmerken*

	% recidivisten		% recidivisten		% recidivisten		% recidivisten	
	0 eerdere contacten	aantal	1-2 eerdere contacten	aantal	3-4 eerdere contacten	aantal	5 of meer eerdere contacten	aantal
Leeftijd								
12 en 13 jaar	39,2	1.407	65,4	211	-	11	-	3
14 jaar	37,2	1.912	60,2	500	74,6	59	-	10
15 jaar	35,1	2.265	55,8	847	65,9	129	84,0	25
16 jaar	34,7	2.452	53,2	1.112	66,1	183	76,6	47
17 jaar of ouder	29,5	2.319	46,3	1.434	62,7	354	71,3	164
Startleeftijd								
12 en 13 jaar	39,5	1.421	57,7	1.106	67,3	324	79,4	141
14 jaar	37,3	1.922	53,8	1.048	63,7	215	66,7	60
15 jaar	35,1	2.265	51,9	1.018	60,9	138	70,7	41
16 jaar	34,7	2.450	47,3	645	70,4	54	-	5
17 jaar of ouder	29,3	2.297	46,3	287	-	5	-	2
Type delict								
Geweld	36,7	1.775	51,1	657	72,6	124	70,3	37
Zeden	24,6	114	50,0	24	-	2	-	3
Vermogen met geweld	40,2	388	50,6	174	71,7	46	61,5	13
Vermogen zonder geweld	36,6	3.746	55,4	1.766	62,2	307	77,7	112
Openbare orde	33,3	3.455	51,5	1.202	65,0	206	71,4	63
Drugs	38,0	137	40,9	66	-	14	-	8
Verkeer	24,4	193	47,4	78	53,3	15	-	9
Overig	26,0	547	51,4	140	65,2	23	-	6
Arrondissement								
Alkmaar	39,0	333	52,8	144	63,6	22	-	5
Almelo	33,3	408	51,6	153	56,0	25	-	6
Amsterdam	39,3	951	58,0	395	73,6	53	83,3	18
Arnhem	30,9	673	50,7	227	65,2	66	83,3	24
Assen	34,6	228	52,7	93	-	8	-	3
Breda	33,6	777	51,6	312	60,9	46	82,4	17
Den Bosch	30,4	746	51,0	255	49,0	49	61,1	18
Den Haag	33,4	1.483	53,0	566	70,1	107	67,5	40
Dordrecht	34,3	230	61,3	119	59,3	27	-	8
Groningen	33,2	268	54,2	118	66,7	21	-	3
Haarlem	35,2	526	51,6	186	59,1	22	-	7
Leeuwarden	34,7	404	51,2	162	84,0	25	-	14
Maastricht	35,3	312	43,2	118	-	14	-	0
Middelburg	36,6	273	64,0	111	80,0	20	-	4
Roermond	34,0	150	52,9	87	71,4	21	40,0	5
Rotterdam	34,5	1.101	49,2	439	59,3	81	74,2	31
Utrecht	37,3	466	54,0	202	72,0	50	77,3	22
Zutphen	36,3	531	53,8	199	70,7	41	52,9	17
Zwolle-Lelystad	37,3	498	51,6	225	56,4	39	-	9

Tabel 5 (vervolg)

	% recidivisten		% recidivisten		% recidivisten		% recidivisten	
	aantal	0 eerdere contacten	aantal	1-2 eerdere contacten	aantal	3-4 eerdere contacten	aantal	5 of meer eerdere contacten
Duur werkstraf								
Minder dan 20 uur	34,0	5.226	50,2	1.676	59,6	178	68,1	47
20 tot 30 uur	33,7	2.113	53,8	822	64,4	115	80,0	25
30 tot 40 uur	35,9	1.743	52,9	732	62,8	113	74,4	39
40 tot 50 uur	34,4	273	64,3	157	66,1	62	77,3	22
50 tot 60 uur	39,6	391	52,6	268	66,7	102	74,4	43
Meer dan 60 uur	37,6	612	56,8	456	72,5	167	74,7	75

* Bij groepsgrootten kleiner dan 15, wordt het recidivepercentage om statistische redenen niet vertoond.

Tabel 6 Prevalentie van 2-jarige algemene recidive van jeugdige daders met een werkstraf opgelegd in 2006; uitgesplitst naar leeftijd en enkele andere dader-, zaak- of afdoeningskenmerken*

	% reci- divisten		% reci- divisten		% reci- divisten		% reci- divisten		% reci- divisten	
	aantal	12 en 13 jaar	aantal	14 jaar	aantal	15 jaar	aantal	16 jaar	aantal	17 jaar en ouder
Geboorteland										
Nederland	43,2	1.432	42,4	2.170	41,2	2.840	41,9	3.242	39,2	3.606
Marokko	33,3	15	53,3	30	51,0	49	56,7	67	49,0	96
Nederlandse Antillen	51,4	37	61,5	39	53,7	54	48,4	62	47,4	95
Suriname	-	14	44,4	18	35,9	39	50,0	58	45,3	64
Turkije	53,3	15	26,3	19	40,7	27	48,8	41	27,5	40
Overige westerse landen	42,2	45	50,0	58	46,0	87	38,7	124	36,5	137
Overige niet-westerse landen	37,8	74	43,2	146	50,0	168	39,4	198	39,0	231
Type delict										
Geweld	45,1	277	41,7	408	41,9	559	42,5	642	42,6	707
Zeden	38,1	21	33,3	27	31,3	32	18,5	27	25,7	35
Vermogen met geweld	53,2	62	50,0	98	43,6	133	49,7	159	39,3	168
Vermogen zonder geweld	43,9	610	48,3	962	45,9	1.296	44,1	1.466	40,9	1.591
Openbare orde	41,1	586	39,0	852	38,9	1.025	41,3	1.162	37,9	1.296
Drugs	-	3	-	12	33,3	30	41,1	56	43,5	124
Verkeer	-	4	-	14	37,5	32	33,0	91	35,1	154
Overig	35,8	67	27,1	107	35,4	158	33,5	191	31,6	193
Duur werkstraf										
Minder dan 20 uur	41,1	985	39,9	1.304	39,3	1599	39,0	1.646	35,4	1.590
20 tot 30 uur	40,0	330	43,6	472	41,1	626	41,4	790	38,2	854
30 tot 40 uur	47,0	215	46,0	396	45,2	535	40,7	656	38,8	824
40 tot 50 uur	69,2	39	45,5	66	43,4	106	54,2	131	45,6	171
50 tot 60 uur	51,7	29	52,1	96	51,7	151	50,9	232	45,6	292
Meer dan 60 uur	61,8	34	52,4	147	49,4	249	51,9	339	49,8	540

* Bij groepsgrootten kleiner dan 15, wordt het recidivepercentage om statistische redenen niet vertoond.

Tabel 7 Prevalentie van 2-jarige algemene recidive van jeugdige daders met een werkstraf opgelegd in 2006; uitgesplitst naar startleeftijd en enkele andere dader, zaak- of afdoeningskenmerken

	% reci- divisten		% reci- divisten		% reci- divisten		% reci- divisten		% reci- divisten	
	aantal	12 en 13 jaar	aantal	14 jaar	aantal	15 jaar	aantal	16 jaar	aantal	17 jaar en ouder
Geboorteland										
Nederland	2.597	51,1	2.823	45,0	2.970	40,6	2.695	37,0	31,0	2.205
Marokko	48	52,1	47	40,4	66	54,5	54	64,8	38,1	42
Nederlandse Antillen	80	58,8	60	46,7	51	54,9	49	44,9	46,8	47
Suriname	28	35,7	27	55,6	45	40,0	55	54,5	26,3	38
Turkije	26	53,8	23	26,1	25	40,0	41	41,5	29,6	27
Overige westerse landen	78	55,1	81	49,4	105	41,0	101	37,6	25,6	86
Overige niet-westerse landen	134	47,0	183	43,2	197	48,2	159	37,7	31,9	144
Type delict										
Geweld	524	52,7	514	42,2	582	41,9	549	38,3	36,8	424
Zeden	27	44,4	26	23,1	39	35,9	24	20,8	15,4	26
Vermogen met geweld	118	54,2	152	52,6	139	42,4	126	46,0	28,2	85
Vermogen zonder geweld	1.202	52,5	1.269	49,0	1.363	44,8	1.176	40,6	31,1	915
Openbare orde	957	49,0	1.088	41,7	1.063	38,1	977	36,2	31,2	836
Drugs	28	42,9	29	62,1	45	42,2	54	40,7	34,8	69
Verkeer	27	63,0	30	46,7	53	37,7	84	32,1	21,8	101
Overig	106	45,3	137	33,6	176	35,8	163	27,0	24,6	134
Duur werkstraf										
Minder dan 20 uur	1.461	46,0	1.518	40,5	1.639	39,2	1.383	35,5	30,0	1.123
20 tot 30 uur	569	49,7	599	44,7	694	38,6	665	38,2	32,1	545
30 tot 40 uur	444	53,8	538	47,0	590	44,8	558	36,7	30,4	496
40 tot 50 uur	116	66,4	122	51,6	104	45,2	90	38,9	37,0	81
50 tot 60 uur	161	65,2	180	49,4	160	48,8	174	45,4	34,4	125
Meer dan 60 uur	241	63,9	288	58,7	275	49,5	284	47,2	33,0	221

Bijlage 2 Precisie van het gebruikte voorspellingsmodel

In dit onderzoek worden prognoses gemaakt van de recidive in bepaalde groepen van werkgestraften jeugdigen. Dit gebeurt op basis van logistische regressie (Hosmer & Lemeshow, 2000). Het statistische model schat de invloed van de achtergrondkenmerken op de recidivekans. Het model werd gefit op de helft van de totale groep van jeugdige daders met een strafzaak afgedaan in 2005. De validering van het model, dat wil zeggen: het vaststellen van de nauwkeurigheid van de voorspelling, vond plaats op de andere helft. Tabel 8 geeft de resultaten van de validering weer, zowel voor de totale groep als voor belangrijke subpopulaties. De verschillen tussen de voorspelde en geobserveerde recidive dienen zo klein mogelijk te zijn. Bij een significant verschil is er sprake van een systematische over- of onderschatting van de feitelijke recidive. De effect size (ES) in de laatste kolom van de tabel geeft weer hoe groot het verschil is, op een manier die niet afhankelijk is van de groepsgrootte. Een ES van 0,1 wordt gezien als 'klein', van 0,3 als 'medium' en van 0,5 als 'groot' (Cohen, 1988). Bij 'geboorteland' zijn de verschillen het grootst, maar nergens is het verschil groter dan 'medium' en slechts op enkele plekken is het groter dan 'klein'.

Tabel 8 Verschillen in de prevalentie van voorspelde en geobserveerde 2-jarige algemene recidive in de valideringssteekproef van jeugdige daders met een straf opgelegd in 2005; uitgesplitst naar enkele achtergrondkenmerken

	Aantal	Voorspeld	Geobs.	Vershil	p	sign	Over-/ onder- schatting	Effect size
Totale groep	11.462	41,0	40,6	0,4	0,38	ns	0	0,00
Sekse								
Man	9.415	44,9	44,4	0,5	0,33	ns	0	0,01
Vrouw	2.047	23,0	22,9	0,1	0,91	ns	0	0,00
Leeftijd								
12 jaar	303	42,1	44,9	-2,8	0,32	ns	0	0,03
13 jaar	954	42,6	44,0	-1,4	0,38	ns	0	0,01
14 jaar	1.756	41,3	41,9	-0,6	0,61	ns	0	0,01
15 jaar	2.181	41,4	40,1	1,3	0,22	ns	0	0,01
16 jaar	2.778	40,5	39,8	0,7	0,45	ns	0	0,01
17 jaar of ouder	3.478	40,5	39,6	0,9	0,28	ns	0	0,01
Geboorteland								
Nederland	9.704	40,9	40,0	0,9	0,07	ns	0	0,01
Marokko	187	66,9	52,9	14,0	0,00	**	+	0,14
Nederlandse Antillen	255	40,9	50,6	-9,7	0,00	**	-	0,10
Suriname	107	48,8	57,9	-9,1	0,06	ns	0	0,09
Turkije	101	48,0	44,6	3,4	0,49	ns	0	0,03
Overige westerse landen	429	29,0	35,7	-6,7	0,00	**	-	0,07
Overige niet-westerse landen	661	41,0	42,5	-1,5	0,43	ns	0	0,02
Type delict								
Geweld	1.887	38,3	42,3	-4,0	0,00	**	-	0,04
Zeden	195	35,7	33,8	1,9	0,58	ns	0	0,02
Vermogen met geweld	524	54,8	55,7	-0,9	0,68	ns	0	0,01
Vermogen zonder geweld	3.872	46,8	43,2	3,6	0,00	**	+	0,04
Openbare orde	3.437	38,4	38,7	-0,3	0,72	ns	0	0,00
Drugs	228	31,7	34,2	-2,5	0,42	ns	0	0,03
Verkeer	421	29,4	29,2	0,2	0,93	ns	0	0,00
Overig	895	32,5	32,4	0,1	0,95	ns	0	0,00

Tabel 8 (vervolg)

	Aantal	Voorspeld	Geobs.	Vershil	p	sign	Over-/ onder- schatting	Effect size
aantal eerdere justitiecontacten								
0 eerdere contacten	8.068	34,2	33,6	0,6	0,26	ns	0	0,01
1-2 eerdere contacten	2.679	54,1	53,3	0,8	0,41	ns	0	0,01
3-4 eerdere contacten	497	66,4	70,2	-3,8	0,07	ns	0	0,04
5 of meer eerdere contacten	217	74,5	73,7	0,7	0,81	ns	0	0,01
Leeftijd 1ste strafzaak								
12 jaar	602	53,0	56,1	-3,1	0,13	ns	0	0,03
13 jaar	1.544	49,4	49,1	0,3	0,81	ns	0	0,00
14 jaar	2.296	44,8	45,1	-0,3	0,77	ns	0	0,00
15 jaar	2.406	41,8	39,9	1,9	0,06	ns	0	0,02
16 jaar	2.365	36,9	36,9	0,0	1,00	ns	0	0,00
17 jaar of ouder	2.236	31,6	30,6	1,0	0,31	ns	0	0,01
Arrondissement zaak 1ste aanleg								
Alkmaar	400	40,2	38,5	1,7	0,49	ns	0	0,02
Almelo	392	38,1	39,3	-1,2	0,62	ns	0	0,01
Amsterdam	849	48,9	45,3	3,6	0,04	*	+	0,04
Arnhem	675	33,5	39,6	-6,1	0,00	**	-	0,06
Assen	264	46,2	40,9	5,3	0,08	ns	0	0,05
Breda	775	37,6	39,6	-2,0	0,25	ns	0	0,02
Den Bosch	872	42,8	38,9	3,9	0,02	*	+	0,04
Den Haag	1.474	42,6	41,9	0,7	0,59	ns	0	0,01
Dordrecht	349	41,7	38,4	3,3	0,21	ns	0	0,03
Groningen	364	44,7	39,8	4,9	0,06	ns	0	0,05
Haarlem	532	36,7	39,7	-3,0	0,15	ns	0	0,03
Leeuwarden	392	37,0	39,5	-2,5	0,31	ns	0	0,03
Maastricht	397	34,6	35,8	-1,2	0,62	ns	0	0,01
Middelburg	225	33,5	37,8	-4,3	0,17	ns	0	0,04
Roermond	356	36,5	36,2	0,3	0,91	ns	0	0,00
Rotterdam	1.178	41,0	43,0	-2,0	0,16	ns	0	0,02
Utrecht	655	48,9	46,9	2,0	0,31	ns	0	0,02
Zutphen	456	46,3	46,9	-0,6	0,80	ns	0	0,01
Zwolle-Lelystad	678	40,8	37,5	3,3	0,08	ns	0	0,03
Afgedaan door OM of ZM								
OM	3.959	37,9	36,4	1,5	0,05	*	+	0,01
ZM	7.503	42,7	42,7	0,0	1,00	ns	0	0,00

ns= niet significant; *= p ≤ 0,05; **= p ≤ 0,01